

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2018

Förskollärares bemötande och kommunikation med de yngsta barnen vid måltidssituationer i förskolan.

Anna Bergström och Jessica Thorén

Fakulteten för lärarutbildning

Författare/Author

Anna Bergström och Jessica Thorén

Titel/Title

Förskollärares bemötande och kommunikation med de yngsta barnen vid måltidssituationer i förskolan.
/Preschool teachers' response and communication with the youngest children during meal situations in preschool

Handledare/Supervisor

Ingela Friberg

Examinator/Examiner

Agneta Jonsson

Sammanfattning/Abstract

Syftet med studien är att belysa kommunikationen mellan förskollärare och de yngsta barnen vid måltidssituationer samt utforska vilket bemötande barnen får. Som teoretisk utgångspunkt har vi valt att utgå ifrån det sociokulturella perspektivet och i begreppet samspel. Vi har använt oss av en kvalitativ metod som innebär en öppen, deltagande observation. Vi upplever att det är svårt att åtskilja kommunikationen som enbart verbal eller icke verbal. Däremot hänger den ihop och är oftast beroende av varandra. Förskollärares bemötande och förhållningssätt har en stor inverkan vilken kommunikation som blir möjlig, utvecklande och lärande.

Ämnesord/Keywords

Förskola, kommunikation, verbal, icke verbal, samspel, bemötande

Innehåll

1. Inledning och bakgrund	4
2. Syfte och frågeställningar	4
3. Litteraturbakgrund	5
3.1. Kommunikation och samspel	5
3.2. Kommunikation och förskollärares bemötande.....	6
3.3. Barnperspektiv och barns perspektiv i kommunikation och samspel.....	7
3.4. Kommunikation som omsorg	9
3.5. Kommunikation och lärande i förskolan	9
3.6. Teoretiska perspektiv	10
3.7. Vald litteratur.....	11
4. Metod.....	11
4.1. Vald metod	11
4.2. Urval	12
4.3. Genomförande	12
4.4. Etiska ställningstagande	13
5. Resultat och analys	14
5.1. Verbal och icke verbal kommunikation.....	14
5.2. Förskollärares bemötande och samspel	17
5.3. Sammanfattande analys av resultat.....	19
6. Diskussion.....	19
6.1. Kommunikation, bemötande och samspel.....	19
6.2. Framtida forskning	23
7. Referenslista	24

1. Inledning och bakgrund

Vi lever och verkar i ett demokratiskt samhälle, vilket även förskolan omfattas av. Att få vara delaktig, uttrycka sina tankar och bli lyssnad på är grundläggande förutsättningar för demokrati. Därför tycker vi att det är viktigt att belysa de yngsta barnens vardag i förskolan.

De yngre barnens kommunikativa förmåga är stor även om deras verbala språk av naturliga skäl är ganska begränsat. Barns möjligheter att utveckla sin kommunikation och sitt samspel beror till stor del på vilket bemötande de får av sin omvärld, det vill säga barn och vuxna de möter i sin vardag. I förskolans verksamhet ges barnen möjlighet att samspela med andra barn och vuxna som kan utveckla deras kommunikativa förmåga (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén, 2014).

I förskolans läroplan under förskolans uppdrag skrivs det om barns förutsättningar för möjlighet till kommunikation. Barnen ska få möjlighet till olika uttrycksformer där bland annat talspråk omnämns och de ska få möjlighet att forma, konstruera och nyttja material för detta ändamål. I läroplanen framgår och tydliggörs att förskolläraren ska ansvara för att barns språk- och kommunikationsutveckling stimuleras och utmanas (Skolverket, 2016).

Ett barn som kan göra sig förstådd genom att uttrycka sig verbalt så som pedagogen förväntat sig anses ha lärt sig något, till skillnad från barn som av olika anledningar kommunicerar icke verbalt och med hjälp av gester och blickar deras inläring och kunnande förbises. Pedagoger värderar inte den kommunikationen lika högt som den verbala (Fristorp Elm & Lindstrand, 2012).

I FN:s barnkonvention om barns rättigheter beskrivs att varje barn ska ha rätt att uttrycka sina åsikter och kunna påverka sin situation (UNICEF, 2009). Därför vill vi undersöka hur kommunikation kan uttryckas vid måltidssituationer i förskolan.

2. Syfte och frågeställningar

I vår undersökning är syftet att studera kommunikationen och bemötande mellan förskollärare och de yngsta barnen. Vi har valt att fokusera på måltidssituationerna i förskolan.

Studiens frågeställningar är:

Vilken kommunikation uppstår vid matsituationen?

Vad får barnen för bemötande i måltidssituationerna?

3. Litteraturbakgrund

I detta kapitel skriver vi om och utgår ifrån tidigare forskning om kommunikation och samspel. Vår teoretiska utgångspunkt är utifrån det sociokulturella perspektivet och där är kommunikation och samspel centrala. Vilket kan liknas i vår forskning med begrepp där vi belyser kommunikation, samspel, bemötande och barnperspektiv.

3.1. Kommunikation och samspel

Människan är av naturen en social, kommunikativ och samspelande individ, redan från födseln. De första åren under ett barns liv är den period som den psykiska och fysiska utvecklingen sker som mest och inläring av olika slag skapas och etableras som bäst (Hwang & Nilsson, 2011).

En förutsättning för att den ska fungera på ett bra sätt är att trygghet, socialt samspel, kommunikation och stimulans erbjuds barnet, därför behövs ett lustfyllt, empatiskt och tillmötesgående klimat där barnet möts av välvilja och respekt i de relationer som barnet möter i vardagen. Vardagen för de flesta barn i Sverige innebär att de är delaktiga i förskolans verksamhet med start under det år de fyller två. Det innebär att pedagoger i förskolan behöver kunskap och förståelse för hur de yngsta barnen, ett till tre år utforskar sin omvärld. Vilket förhållningssätt som ger utrymme för att barnen får så goda erfarenheter som möjligt när det gäller lek, lärande, samspel och kommunikation. Det som förskolan också erbjuder är en arena för samspel, barn behöver andra barn (Pramling Samuelsson & Jonsson, 2017).

I ett sociokulturellt perspektiv på barns utveckling och lärande blir kommunikativa processer helt centrala. Genom kommunikation blir individen delaktig i färdigheter och kunskaper. Det är genom att hur dem föreställer världen och att höra vad andra talar om som barnet blir medvetet om vad som är värdefullt och intressant att urskilja ur den mängd iakttagelser som man skulle kunna göra i varje situation. Barnet föds på detta sätt in i kommunikativa och interaktiva förlopp som redan pågår och i dessa förlopp finns perspektiv på och förhållningssätt till omvärlden redan inbyggda. Den i särklass viktigaste mänskliga lärmiljön kommer alltid att vara och har varit det naturliga samtalet och den vardagliga interaktionen. Genom denna bildas vi som sociokulturella varelser och det är genom samtal i situerade sociala praktiker vi lär oss det mesta av de interaktiva färdigheter vi behöver i framtiden (Säljö, 2016).

3.2. Kommunikation och förskollärares bemötande

Som pedagog i förskolan bör man se till barnens möjligheter istället för de svårigheter som eventuellt kan finnas. Utgår man från att alla barn ska ha möjligheter så är det också det man ser. Förskolans läroplan bygger förskolans på ett antagande att lärandet är relationellt och att man lär tillsammans med andra. Umgänge tillsammans med andra bygger på kommunikation. Här kan man självfallet se kommunikation på olika sätt. Möjligtvis tänker man att kommunikation handlar om att verbalt förmedla ett budskap till en mottagare eller så tänker man istället att kommunikation är allt som sker mellan både föremål och människor. Kommunikation är något som ständigt pågår och det går inte att inte kommunicera. Som pedagog i verksamhet som utgår från de yngsta barnen är det viktigt att man ser kommunikation som något som är både icke verbalt och verbalt. Vi lever i ett samhälle som värdesätter den verbala kommunikationen betydligt högre än det icke verbala. Forskningen belyser att läroplanens strävansmål kring kommunikation och språk har en övervikt mot den verbala kommunikationen. Det leder till en insikt om att det finns en uppsjö av olika uttrycksätt som behövs värdesättas och främjas i förskolans verksamhet (Hildén, 2016).

Jonsson (2016) lyfter fram hur lärares olika sätt att kommunicera med barn ett till tre år, är avgörande för barns inläring. Om lärare i förskolan kan erbjuda en variationsrik kommunikation är möjligheterna goda för att de kan utvidga innehållet i kommunikationen. Vilken sorts kommunikation som är möjlig att skapa beror till stor del på hur lärare ser på barnperspektiv och barns perspektiv. Genom att reflektera över sin egen kommunikation och sitt eget agerande i olika situationer är möjligheterna till mer kvalitativa innehåll större för de yngsta barnen i förskolan. Om pedagogers förhållningssätt i kommunikation med barn blir övervägande dominerande både verbalt och i handling till exempel vid måltidssituationer, minskar barns möjligheter till aktörsskap. Jonsson (2013) belyser om förskollärares förhållningssätt är sådant som ger barn utrymme till gensvar och som får respons ökar möjligheterna för barn som aktörer.

Den relationskompetenta läraren upprätthåller en friktionsyta mellan sig själv och eleven, en spänningsfylld förbindelse där varken distans eller närhet överbetonas. Utgå från en samtalssituation, där barnet och läraren befinner sig ansikte mot ansikte och samspelar ickeverbalt och verbalt. Relationskompetensen innebär då inte bara att känna och tänka in barnet, att vara lyhörd och uppmärksam. Det innebär också att upprätta en sådan distans att det ges utrymme för barnet att känna och tänka otvunget, och där det ges utrymme för professionellt omdöme, för läraren att svara upp så att samtalet förs framåt, är gagn för barnets berikande och

lärande. Aspelin (2018) lyfter med stöd hos socialpsykologen Thomas Scheff om begreppet sociala band och samklang i kommunikationen. Scheff menar att sociala band till stor del får sin karaktär och sin form utifrån graden av samklang. Såväl den ickeverbala och verbala kommunikationen spelar centrala roller i detta. Den ickeverbala kommunikationen rör hur det sägs och uttrycks, det vill säga kommunikationens form, den verbala kommunikationen rör vad som sägs, det vill säga innehållet i kommunikationen. Graden av samklang är beroende hur väl individerna förstår varandra och visar varandra vederbörlig respekt (Aspelin, 2018).

3.3. Barnperspektiv och barns perspektiv i kommunikation och samspel

Barnperspektiv och ett barns perspektiv vilka är vanliga begrepp när det gäller de yngsta barnen i forskningssammanhang. Ett barnperspektiv består av det perspektiv som man vuxen har när man strävar efter det som är bäst för barnen det menas att man har barnets bästa för ögonen. Ett barns perspektiv kan bara ägas av ett barn en vuxen kan aldrig ta ett barns perspektiv och det ges när det är barnet självt som uttrycker sin vilja och mening. Ofta är de yngsta barnen inte verbala utan uttrycker sig på andra sätt. Det innebär att de ger uttryck för sitt perspektiv genom kroppsspråket. I förskolans verksamhet är det pedagogen som tolkar och beaktar barnets uttryck för sina perspektiv. Det betyder att man som pedagog bör sträva efter att närma sig ett barns perspektiv. När pedagogerna ser på barn som medmänniskor medför det att de utgår från barnet. Barnet ses som en medmänniska och inte främst som ett barn det innebär på samma nivå och med samma rättigheter som en vuxen. Pedagogerna strävar efter att förstå barnets upplevelser och intentioner och hänsyn tas till barnets behov, önskningar och förmågor. Barnets känsla av kontroll är betydelsefullt och pedagogerna strävar efter att ge barnet inflytande och möjlighet att ha kontroll och påverka sin tillvaro ett reellt inflytande över verksamheten och situationer. Pedagogerna är öppna för det som barnen ger uttryck för och vad som kommuniceras får konsekvenser för att påverka situationen och verksamheten. Man visar respekt för barnet och uppmuntrar och är intresserad av att barnet kan visa sin mening (Hildén, 2016).

Att närma sig barns perspektiv är vårt antagande om hur vi kan förstå och kommunicera med andra genom att delta i varandras världar. Kommunikation är inte bara orden som sägs också den andres tonfall, gester, ansiktsuttryck och existens som formar en helhet som berättar om människor sätt att vara och deras tankar. Det är inte frågan om att känna som den andre eller frågan om inlevelse mer en strävan att förstå den andres varande i världen. Trots allt kan vi inte fullt ut förstå andra människor eftersom vi inte kan kliva ut vår egen kropp och in i den andres.

Våra möjligheter att fullt ut förstå barns perspektiv, uttryck och intentioner för mening, är alltså begränsande och den kunskap som kan erhållas är knappast fullständig och komplex. I tolkningen av barns agerande gäller det att se hela situationen där förskollärare och andra barn ingår och att vara öppen för den komplexitet och tvetydighet som är karaktäristiskt för livsvärlden (Johansson, 2003).

Forskningen betonar hur olika kommunikationssätt påverkar kvalitén i de samspel som hela tiden pågår mellan pedagoger och barn. Ett förhållningssätt kan förklaras på följande sätt. En pedagog som bemöter barnet genom att visa intresse, bekräfta och utveckla samspelet i en positiv, tillåtande, känsloberikande och lekfull anda ger barnet möjlighet att delta, bli lyssnad på och få uttrycka sina tankar. När ett sådant förhållningssätt får dominera i dialog och samspel finns möjlighet för både barn och vuxna att utgå från sig själva och därigenom utveckla dialogen vidare. Under dessa förhållanden skapas utrymme för spontanitet och risken för någon att bli låst i en förväntad roll minskar. När relationer kan tillskrivas de egenskaper som beskrivs finns det utrymme för demokratiska värderingar och handlingar och möjlighet att påverka situationer i vardagen, vilket barnet har rätt till genom sitt deltagande i förskolans verksamhet, vilket är ett rymligt samspel för positiv utveckling. För att beskriva det andra förhållningssättet i jämförelse med det föregående kan det ses som att pedagogen är mer kontrollerande, vilket styr vad för sorts kommunikation som uppstår. Relationen mellan pedagogen och barnet förefaller att bli snävare, vilket gör att samspelet mellan dem har svårt att utvecklas på ett sätt där barnets röst blir hörd. Barnets rätt till delaktighet och demokratiska värderingar får inte samma utrymme under sådana här förhållanden som ett snävt samspelsmönster innebär. När de här förutsättningarna får råda är risken stor att både pedagogen och barnet fastnar i vissa förväntade mönster. När samspel domineras av ett snävt mönster gynnar det varken barn eller pedagoger i deras utveckling för att samspela med andra. Vid de här olika samspelsmönstren finns variationer hur vidgat eller snävt pedagogens förhållningssätt är. Det förekommer mer eller mindre av de inslag som ett vidgat eller snävt samspelsmönster innebär. En pedagog som ser sitt agerande på ett reflekterande sätt har möjlighet att ändra sitt förhållningssätt och utveckla sitt samspel till att bli mer vidgat. De två olika samspelsmönstren som har beskrivits är utifrån vilket förhållningssätt som pedagoger utgått ifrån i kommunikation och samspel med barn (Bae, 2012).

3.4. Kommunikation som omsorg

Pedagoger i förskolan har en viktig funktion som omsorgsgivare i vardagliga situationer genom samspel och samtal, vilket innebär att det inte i första hand har fokus på barns språkutveckling, fokus ligger på att skapa en omsorgsfull tillvaro där trygghet, närhet och tillit tillgodoses. Genom ett sådant förhållningssätt är möjligheterna goda för barnen att lära sig förståelse för andra, att lära sig att samspela och kommunicera med andra människor. Varje individ behöver lära sig att hantera sådana förmågor för att kunna fungera i vårt framtida samhälle. Barnens vårdnadshavare tillsammans med pedagogerna i förskolan är viktiga förebilder för barnens förståelse för hur ömsesidighet och samspel bygger relationer och gemenskap. Gemenskapen och samhörigheten i förskolan är en trygghet och lusten för att vara delaktig där stimulerar barns språkutveckling. När man inkluderas i den gemenskapen utvecklas förmågan till omsorg, genom att visa och att få ta emot, både språklig men också icke-språklig kommunikation. Individer som ingår i den ovannämnda gemenskapen blir varandras förebilder och är en förutsättning för att utveckla förmågan till mentalisering. Det innebär att kunna se ur andra människors perspektiv och att tolka deras känslor och inta ett förhållningssätt som bemöter omgivningen på ett bra sätt. Om barnet har fått bekräftelse genom att bli sedd och lyssnad på innebär det att man själv utvecklar de egenskaper som behövs för att se och lyssna in andra i sin omgivning. Omsorg innebär en ömsesidighet av att ge och att ta emot medmänsklighet i livets goda och mindre goda stunder (Riddersporre & Bruce, 2016).

3.5. Kommunikation och lärande i förskolan

Språk kan användas på olika sätt i olika situationer. När någon använder ett deiktiskt språk är det ofta ändamålsenligt för just den situationen där det används. Deiktisk betyder utpekande. En kommunikation av deiktisk karaktär kan ske icke verbalt med hjälp av kroppsspråket genom att peka, vilket ofta yngre barn gör för att förmedla något. Ett deiktiskt språk kan också uttryckas verbalt med ord så som där, den, dit, hon, han och nu. En sådan form av utpekande kommunikation är bara användbar i just den situationen där den uttrycks, vilket gör den till ett lokalt språk. I utbildningssyfte är ett lokalt språk därför oanvändbart. Utbildning bygger på att det barnet lär sig ska kunna användas längre fram i andra situationer och sammanhang. Språket utvecklas och blir mer användbart om barnet får tillgång till och deltar i samtal som består av ett mer expansivt språk. Ett annat ord för expansivt i detta sammanhang är utåtriktat. Det innebär att ett expansivt språk är mer användbart jämfört med ett lokalt språk, vilket gör att

det förstås mellan och över olika situationer (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2013).

Tecken som stöd är en metod som går ut på att hörande personer tillämpar stödtecken i sin kommunikation. Stödtecken påminner om de tecken som finns i teckenspråk. När man tillämpar tecken som stöd tecknar man de meningsbärande begreppen i det man vill förmedla. Det betyder att man med hjälp av händerna utövar en särskild rörelse som symboliserar något specifikt. Man skulle kunna säga att man förstärker det verbala språket med ett icke verbalt språk (Hildén, 2016).

3.6. Teoretiska perspektiv

Strandberg (2009) belyser Vygotskijs syn om social kompetens och att det är ett fundament i människors utveckling. Social kompetens är alla former av mänskligt samspel och samspelet grundlägger utveckling. Vygotskijs menade att alla barnens förmågor de emotionella, sociala, existentiella och intellektuella har sina rötter i sociala relationer. Barnets förhållande till sig själv och världen bygger på relationer med andra människor. De allra flesta barn är också från första början i högsta grad socialt kompetenta. Vygotskijs menade att människors samspel inte är bara en metod som kan stödja utveckling och lärande utan att samspel är utveckling och lärande. Det är genom det existerande samspelet barnet kommer i kontakt med det som går att veta och i det spelar språket en viktig roll. Genom språkliga samspel som barnet får kontakt med och anskaffar det sociala verktyg som vi kallar språk. Sociala samspel förser barnet med språk. De förskolor som skapar många samspel mellan barn och barn, mellan barn och vuxna kommer därför att skapa en kraftfull plattform för barns utveckling och lärande.

Aspelin (2018) lyfter upp tre aspekter av relationskompetens och framhåller att relationskompetens står för att bygga stabila sociala band och att skapa god förmåga att kommunicera. Den kommunikativa kompetensen är förskollärares förmåga att kommunicera verbalt och icke verbalt, så att det uppstår samklang i relation till barnet. Den andra differentierings kompetensen är förskollärares förmåga att reglera graden av distans och närhet. Den tredje är den socioemotionella kompetensen där förskollärares förmåga att hantera känslor i relation till barnet. Att utgå från en samtalssituation, där barnet och förskolläraren befinner sig ansikte mot ansikte och samspekar ickeverbalt och verbalt. Relationskompetensen innebär då inte bara att känna och tänka in barnet, att vara lyhörd och uppmärksam. Det innebär också att upprätta en sådan distans att det ges utrymme för barnet att känna och tänka otvunget,

och där det ges utrymme för professionellt omdöme, för förskoleläraren att svara upp så att samtalet förs framåt, är gagn för barnets berikande och lärande (Aspelin, 2018).

I vår undersökning utgår vi från det sociokulturella perspektivet där vi väljer ut begreppet samspel och kommunikation för att få svar på vår forskning om hur förskollärarna bemöter barnen i de olika matsituationerna. Med inspiration från Jonsson (2016) för att tydliggöra vad vi menar med kommunikation har vi delat in kommunikationen i kategorierna verbal och icke verbal samt vår tolkning av vad den står för. Samspel och bemötande indelas i begreppen frågor, erbjudande, konstaterande, bekräftelse, uppmaning och styrning, vilket vi kopplar till förskollärarens relationskompetens (Aspelin, 2018).

3.7. Vald litteratur

Vi har använt oss av relevant litteratur som vi har sökt efter till vårt aktuella ämne. Vi har även sökt efter rapporter och artiklar i olika databaser som är peer reviewed granskade och är kända forskare inom området. Kommersiella bokförlag och akademiska tidskrifter låter vanligtvis experter granska texterna innan de publiceras, vilket ger läsaren en viss försäkran om kvalitén i dessa texter (Denscombe, 2009).

4. Metod

I detta kapitel följer en beskrivning om vilken metod som vi avser att utgå ifrån och hur vi dokumenterar datainsamlingen för studien. En viktig del i den här processen är också de etiska ställningstaganden som god forskningssed kräver.

4.1. Vald metod

Vårt fokus var att få en djupare inblick i kommunikationen vid förskolans måltider. Vi valde att använda oss av en kvalitativ metod utifrån öppen observation genom att filma måltidssituationer i förskolorna. Film har till skillnad från andra observationsmetoder fördelen att kunna observeras många gånger om det behövs. Då är möjligheterna goda för att kunna upptäcka och dokumentera de sinnesintryck som måltidens kommunikation och samspel innebär.

I vetenskapliga undersökningar finns olika metoder och olika sätt att beskriva sina resultat. Genom kvantitativa metoder kan resultaten med fördel visas med siffror och diagram. Det är

ofta vid stora undersökningar och/eller när man vill mäta något som kvantitativa data är fördelaktigt. När kvalitativa data används kan till exempel metoder som intervju och observation vara lämpliga. Genom att studera människors förehavanden eller lyssna på andra människors berättelser kan forskaren utifrån det tolka de sinnesintryck som uppstår. Resultaten beskrivs oftast genom de handlingar och ord som samlats och bearbetats i den vetenskapliga texten (Denscombe, 2009).

Magne Holme och Krohn Solvang (1997) belyser att vid observationen skall forskaren genom att lyssna, betrakta och skapa sig en bild av vad som verkligen sker vid observationstillfället. Forskarna ska på så sätt få fram det nätverk av reaktioner och handlingar mellan gruppmedlemmarna som kännetecknar det sociala systemet man undersöker. Med en öppen observation menas undersökningar där deltagarna har accepterat och vet om att forskare fungerar som observatörer. De är införstådda med att det görs en kartläggning av vissa faktorer som rör barngruppens sätt att fungera och agera.

För att få svar på våra forskningsfrågor har vi valt en kvalitativ metod där öppen observation har genomförts och insamlingen av data har skett genom att vi har filmat måltidssituationer.

4.2. Urval

Eftersom vi har valt att se hur kommunikationen med de yngsta barnen och förskollärare kan se ut har vi valt två förskolor med barn ett till tre år inom tätorten som har åldersindelade barngrupper. När vi tittade på kommunens hemsida kunde vi läsa ut att det fanns 27 olika förskolor varav 9 förskolor har yngre barns avdelningar. Utifrån den här informationen valde vi att ta kontakt personligen med två förskolechefer. Vi fick deras godkännande och sedan vände vi oss till förskollärare och med de berörda vårdnadshavarna. För att få ett bra underlag av datainsamlingen var vår bedömning att vi behövde vända oss till två förskolor och observera vid fyra olika tillfällen. Vid varje tillfälle vid datainsamling filmade vi ett bord med en öppen observation för att analys skulle genomföras och transkriberas.

4.3. Genomförande

Vi tog personligen kontakt med de utvalda förskolornas förskolechefer genom att delge dem ett informationsbrev hur vår forskning skulle gå till. Utifrån att vi har fått samtycke från berörda parter det vill säga förskollärare och vårdnadshavare på berörda förskolor har vi genomfört en öppen observation. Vi har dokumenterat genom att filma måltidssituationerna på de förskolor som deltar i vår studie. Förskollärarna som deltog valde de barn vars vårdnadshavare som har

gett sitt medgivande att deltaga i forskningen. Barnen har också blivit tillfrågade inför varje observationstillfälle. Vid alla dokumentationstillfällen filmades ett bord under en måltidssituation, sammanlagt var det tio barn i åldern ett till tre år och fyra förskollärare. Vid första observationstillfället var det en förskollärare och tre barn som var födda år -15, -16 och år -17. Vid andra observationstillfället var det en annan förskollärare och fyra barn som var födda år -15, två barn födda -16 och ett barn år -17. Vid tredje observationstillfället var det på en annan förskola med en förskollärare och en språkpraktikant och fyra barn, ett barn född år -16 och de tre andra barnen födda år -17. Vid det fjärde och sista observationstillfället var det en förskollärare och fyra barn ett barn född år -16 och de andra tre barnen födda år -17. Vid alla observationstillfällen som filmades använde vi Ipad. Vi båda var närvarande vid varje observationstillfälle och vi turades om att filma. Vi är medvetna om att vår närvaro kan inverka på både förskollärare och barn när vi observerar och filmar. I vår studie har vi transkriberat vårt insamlade material, på cirka 96 minuter, utifrån våra forskningsfrågor och vi har delat in kommunikationen i två olika kategorier. De olika kategorierna är kommunikation och förskollärarens bemötande som vi har analyserat. Först transkriberade vi det insamlade materialet från filmerna och skrev ut det i en löpande text. Vi använde oss av överstrykningspennor i olika färger för att dela in texten i olika kategorier. De olika kategorierna skrev vi i olika tabeller så vi fick en överskådlig indelning av kommunikation och förskollärarens bemötande. För att hålla oss till de etiska ställningstagande så har vi använt oss av fingerade namn när vi har skrivit fram resultatutdragen i resultatet.

4.4. Etiska ställningstagande

För att visa respekt och trovärdighet inför personer som deltar i vårt vetenskapliga projekt behöver vi visa att vi har ett etiskt förhållningssätt. Genom att utgå från de forskningsetiska principer som Vetenskapsrådet har tagit fram är detta möjligt. Det är fyra huvudkrav att ta hänsyn till. Informationskravet innebär att vi ska informera alla som deltar om vårt syfte med vårt vetenskapliga projekt. Samtyckeskravet finns för att de som involveras i vårt projekt har rätt att styra över sin medverkan. I vårt projekt innefattar det barn, förskollärare och vårdnadshavare. De har rätt att avbryta sin medverkan när som helst under projektets gång utan att det på något vis ska påverka dem negativt. Genom konfidentialitetskravet ska personer som deltar kunna känna sig trygga med att deras identitet förblir anonym. Det innebär att i vårt fall att namn på personer, förskolor och orter eller andra utmärkande objekt inte kan röjas i den

vetenskapliga texten eller verbalt i en redogörelse. Nyttjandekravet innebär att det material som inhämtats om enskilda personer enbart får användas för forskningen (Vetenskapsrådet, 2002).

När vi genomförde vår undersökning var vi medvetna om att det kunde uppstå situationer som vi skulle ha svårt att känna till om och hur vi skulle förhålla oss till. För att minimera misstag var det viktigt att förbereda sig så bra som möjligt. I nästan alla forskningsprojekt uppstår de situationer som kan ses som misstag, men även om man som student inte har samma krav som utbildade forskare är ambitionen att misstag ska utebli. Om det mot förmodan hade uppstått någon situation utifrån den undersökningen vi genomförde i förskolans verksamhet var det viktigt att vidta åtgärder. Har vår undersökning orsakat att något barn på ett eller annat sätt utsatts för obehag behöver pedagogerna i verksamheten få veta det. Pedagogerna har ansvar för verksamheten och kan bemöta barnen på ett lugnande sätt. Om en sådan situation skulle uppstå är det viktigt att handledaren får ta del av det och att så en diskussion och reflektion kan skrivas med i vår undersökning (Löfdahl, Hjalmarsson & Franzén, 2014).

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer vi att presentera vårt resultat av analysen av våra filmade observationer. Vi har valt att dela in vårt resultat i kategorierna kommunikation och bemötande av förskolläraren för att tydliggöra möjliga svar på våra forskningsfrågor. Vi har valt att namnge förskollärarna med dem påhittade namnen Johanna, Ann, Lena och Karin. Även barnens namn är påhittade i texten.

5.1. Verbal och icke verbal kommunikation

Kommunikationen som uppstod vid måltiderna var både verbal och icke verbal. Förskollärarnas verbala kommunikation innehöll bland annat samtal om vad som serverades, frågor för att försöka förstå barnen och uppmaningar. Barnens verbala kommunikation bestod till stor del av att göra sin röst hörd och uttrycka vad det är man vill.

Den icke verbala kommunikationen innehöll bland annat ögonkontakt, tecken som stöd, nickningar, skaka på huvudet, sträcka sig emot/pekningar, gester och röstljud.

Förskolornas förutsättningar skiljde sig åt vid måltidssituationerna. På den ena förskolan serverades maten på bordet och barnen fick själva bestämma vad de skulle äta. På den andra förskolan åt barnen i en matsal och pedagogerna serverade en färdig tallrik till var och en av

barnen. Utifrån de olika måltidssituationerna skiljde sig den verbala kommunikationen. Vid den förskolan som serverade maten på bordet så kunde barnen se och välja mat som de vill ha.

Verbal kommunikation: Förskollärarens frågor för att försöka förstå barnen och uppmaningar samt barnens möjligheter att göra sin röst hörd och uttrycka sin vilja.

”Jag inte ha sån”. Säger Leo och skjuter bort karotten. ”Ska du inte prova lite då” Säger Johanna och tar tag i skeden i karotten som om hon skulle hjälpa barnet att lägga mat på tallriken. ”Nej” säger Leo och drar tallriken i riktning bort från karotten. ”Tänk om du ångrar dig” säger Johanna. ”Nej” säger Leo med lugnt och bestämt tonläge. ”Inte”. Säger Johanna. Leo pekar på sin tallrik och säger något som är svårt att uppfatta. ”Sån där” Säger Leo och sträcker sig samtidigt för att ta tag i serveringsskeden på grönsaksfatet. ”Ja ja vill du ha grönsaker?” säger Johanna.

Barnens och förskolläraren kommunikation handlade mycket om vilka önskemål barnen hade. Samtal om det som serverades och hur det benämns. Det är inte de olika matsituationerna vi vill framhäva, det vi vill belysa är vad för slags kommunikation som uppstår. Vid måltidssituationerna som maten står på bordet så kommer det verbala kommunikationen på ett naturligt och ett lärande sätt av förskolläraren. Förskolläraren benämner och sätter ord på de olika sakerna man kan äta och vad som finns på bordet att välja emellan.

Verbal kommunikation: Förskollärarens samtal om vilken mat som serverades, uppmaning och fråga för att förstå vad barnet vill.

Matvagnen kommer ”Titta nu kommer matvagnen ”säger Ann och börjar ställa fram på bordet. ” Idag får vi köttförsrutor” och ställer fram dem” Och så får vi potatis, sås och så får vi lingonsylt idag också” säger Ann.

Ann sätter sig och säger ”varsågod Emma här får du potatisen.” Emma tar potatis och lägger på sin tallrik. Ann säger ” Emma nu kan du skicka vidare potatisen till Tom? Vill du ha sås också Emma frågar Ann.”

Studien visar att förskollärarna är de som förde den verbala kommunikationen till största delen. Deras kommunikation besvarades oftast med icke verbal kommunikation så som att barnen nickade skakade på huvudet, pekade eller sträckte sig emot. För att bekräfta barnens icke verbala kommunikation använde förskollärarna en kombination av verbal och icke verbal kommunikation.

Verbal kommunikation: Förskollärarens frågor för att förstå vad barnet vill.

Icke verbal kommunikation: Förskollärare använder tecken som stöd och skakar på huvudet.

Barnet skakar på huvudet och använder gester för att göra sig förstådd.

Lena frågar ”Vad är det?” Och förstärkte med tecken. Lena tar skeden och erbjuder Stina mat. Stina skakar på huvudet och Lena skakar tillbaka med huvudet och säger ”Potatis eller är det fisken du vill ha?” Stina visar handen. Lena säger ”Vill du ha papper?” Och visar pappret. Stina nickar till svar. Lena tar bort en bit papper och säger ”varsågod och torka handen”.

Vid olika observationstillfällen visade det sig att ord som sånt och den användes upprepande gånger av förskollärare när barnen erbjuds eller tillfrågas vid olika saker eller vid konstaterande.

”Ska jag hjälpa dig med den?” Frågar Karin som pratar om haklappen och går runt bordet. ”Ska du ha den?” Tar på barnet haklappen ”Vill du inte ha den? Nej”. Karin tar bort haklappen från barnet när barnet drar i den. ”Vi lägger den här så länge.”

Barnens verbala kommunikation blev alltid bemött av förskolläraren. Den bestod av det barnen önskade att äta och utav andra samtalsämnen. Det kunde handla om barnens föräldrar eller något som skedde utanför fönstret och det kunde vara ett pågående samtal under hela måltiden. Det bestod oftast av ett och två ordsatser.

Verbal kommunikation: Förskolläraren frågar för att förstå vad barnet vill.

Icke verbal kommunikation: Förskolläraren sträcker fram för att försöka förstå vad barnet vill.

Barnet pekar, skakar på huvudet, gör språkljud och gester.

”Mmm” Love gör ljud med sin röst. ”Vad är det?” säger Johanna och tittar på Love. ”Vill du ha en morot?” frågar Johanna. Love skakar på huvudet. ”Inte en morot” säger Johanna. ”Mmm, mmm, mmm” låter Love och duttar med fingret på sin tallrik. ”Där, vad vill du ha där då?” säger Johanna och tittar åt Loves håll. ”Vill du ha mer sån?” undrar Johanna och håller fram en karott framför barnet. ”Mmm, mmm” låter Love och skakar på huvudet, pekar på något längre bort på bordet. Johanna håller på att ställa bort den karott som Love blivit erbjuden att ta mat ifrån. ”Mmm, mmm” låter Love pekar på karotten som är på väg bort. Barnet har ändrat sig, tar tag i serveringsskeden och lägger mat på sin tallrik.

I denna studie tydliggörs att den icke verbala kommunikationen användes mest av barnen. De nickade och skakade på huvudet, de pekade och sträckte sig emot olika skålar för att visa vad

de ville ha. Barnen slog med glaset i bordet för att visa att man ville ha något att dricka. Barnet sökte ofta ögonkontakt med förskolläraren och när de hade fått det visade de med gester för att göra sig förstådda men de använde även olika ansiktsuttryck så som glad, missnöjd eller något annat uttryck.

Förskolläraren använde sig av gester och kroppsspråk för att tillsammans med verbal kommunikation försöka förstärka och vara så tydlig som möjligt. Förskollärarna nickade och skakade på huvudet de pekade och höll fram skålar. Det förekom tecken som stöd. De använde sig av ögonkontakt med barnen.

5.2. Förskollärares bemötande och samspel

Förskollärarens bemötande utgjordes av bekräftelser, konstateranden, uppmaningar, styrningar, frågor och erbjudanden. Förskollärarna tog ofta ögonkontakt med barnen vilket vi tolkade var för att försöka förstå barnens kommunikation.

Frågor, erbjudanden och konstaterande

”Titta vi har paprika här idag.” Säger Johanna och drar bort plastfolien från skålen med paprika. Lukas säger ”paprika” och rör samtidigt på armar och överkropp lite ivrigt. Johanna sträcker fram en bit paprika till Lukas. Sedan frågar Johanna de andra barnen vid bordet om de vill ha paprika. När hon frågat alla vänder hon sig mot Lukas igen och frågar. ”Vill du ha mer paprika?” Lukas tar upp paprikabiten som Johanna har lagt framför honom. Då säger Johanna till Lukas. ”Du tycker om paprika du.”

Bekräftelse

Kalle låter med rösten och viftar med armarna och får på så sätt Johannas uppmärksamhet. Kalle tar tag i sitt glas med ena handen men släpper det genast, hen börjar vifta med handen som höll i glaset och gör ljud med sin röst och tittar på Johanna. ”Oj då” säger Johanna och flyttar glaset närmare barnet. Kalle greppar glaset med båda händerna men ställer genast ner det igen, tittar på sina händer och gör ljud med sin röst. ”Var du kladdig?” säger Johanna. Kalle gör ljud med rösten och sträcker sig mot något som står en bit bort på bordet och tittar sedan på sina händer. ”Behöver du papper Kalle?” säger Johanna. Andra barn söker uppmärksamhet och kommunicerar. Efter en liten stund börjar Kalle titta på sina händer, gör ljud med sin röst och viftar med händerna. Johanna uppmärksammar Kalle och säger ”Papper var det ja, varsågod.” Kalle får en bit papper.

Uppmaning och frågor.

”Jag åker båt” säger Kim. Hen håller sin morotsbit i handen och för den i luften som om hen leker att den åker. ”Vart ska den då?” frågar Johanna. ”Oj.” säger Johanna. Kim tappade sin morot bredvid sig på stolen. Kim säger något om moroten på stolen och tittar samtidigt ner. Johanna svarar ”mmm ” och nickar. Sedan säger Johanna ”prova stoppa den i munnen då, den kanske får åka till munnen?”

Styrning

Olle spottar ut sitt vatten upprepade gånger. ”Drick” säger Karin med lågmäld röst och skakar på huvudet och etablerar ögonkontakt med Olle samtidigt. Olle fortsätter att spotta ut vatten istället för att dricka. ”Då tar jag den” säger Karin på ett lugnt sätt och sträcker handen mot barnet. Olle fortsätter ändå att spotta ut vatten istället för att dricka. ”Nej” säger Karin, sträcker sig och tar bort muggen för Olle, hon visar att det är mycket vatten i barnets tallrik. Karin frågar ”Vill du ha soppa idag igen?” ”Pappa” svarar Olle. ”Soppa det fick du igår” säger Karin till Olle. ”Ja” svarar Olle. ”Ja” säger Karin och nickar.

Ett vänligt bemötande dominerade de olika måltidssituationerna. Det gäller även där barnen behövde styrning. Beroende på vilken måltidssituation påverkade den vilket bemötande förskolläraren kunde ge barnen. När maten serveras på bordet gavs goda möjligheter för förskolläraren att kunna bemöta, förstå och ge barnen möjlighet att påverka vad de ville ha och inte ville ha att äta. I dessa matsituationerna så sker ett annat bemötande och samspel där barnen har inflytande och kan påverka sin situation. Kommunikationen handlade till stor del om vilken mat som serverades. Det blev en variation av ord av det som fanns på bordet. Vid måltidssituationer då barnen inte hade möjlighet att välja minskade de språkliga förutsättningarna och variationen blev inte så stor på orden som handlade om maten som serverades. Men i de observationstillfällena så kunde det handlade om förälder eller något som har hänt eller kommer att hända, men bemötandet av förskolläraren var det samma och de samspelade med barnen. Barnet sa något och förskolläraren bemötte med bekräftelse, konstaterande och frågade barnet vidare i det aktuella ämnet. Det kunde vara ett pågående samspel under hela måltiden.

Moa säger ”mamma.” Lena besvarar och säger ” ja, din mamma kommer sen kommer mamma på cykeln eller åker mamma bil?” Lena förstärker ordet bil med tecken. Moa svarar ”cyklar” Lena svarar ” ja hon cyklar. Ja för en annan gång blev din mamma jätteblöt när hon cyklade det bara rann såhär.” Lena förstärker

med händerna att det rann ner på kroppen. ”Fick du ta på dig hjälmen då?” Lena tecknar hjälm och att knäppa. Moa visar också med fingrarna under hakan och säger ”knäppa.” Lena säger ”ja knäppa hjälmen och så cyklar ni mamma och du, regnade det på dig då?” Moa svarar ”mamma.”

5.3. Sammanfattande analys av resultat

De förskolor som skapar många samspel mellan pedagoger och barn, mellan barn och barn kommer att skapa en kraftfull plattform för barns utveckling och lärande (Strandberg 2009). I vår undersökning utgick vi från det sociokulturella perspektivet där vi valde ut begreppet samspel och kommunikation för att få svar på vår forskning om hur förskollärarna bemöter barnen i de olika matsituationerna. Vi upplever att det är svårt att åtskilja kommunikationen som enbart verbal eller icke verbal det hänger ihop och är oftast beroende av varandra. Förskollärarens bemötande och förhållningssätt hade en stor inverkan på vilken kommunikation som blev möjlig, utvecklande och lärande.

Det vill säga förskollärarens relationskompetens har stor betydelse vilket innebär förskollärarens förmåga att kommunicera för att skapa samklang och differentiering i relation till barnet så att barnet och förskollärarens egna känslor ge utlopp på ett fruktbart sätt (Aspelin, 2018).

Det centrala i Vygotskijs teorier är hur barnens och förskollärarnas kommunikation och samspel är i förhållandet i situationer att skapa mening och sammanhang för att uppnå den proximala utvecklingsnivån (Hildén 2016).

6. Diskussion

I detta kapitel för vi en diskussion kring resultat och tidigare forskning som vi belyser i litteraturgenomgången.

6.1. Kommunikation, bemötande och samspel

Barn föds in i en värld som innebär kommunikation med omgivningen. Barn söker kommunikation och samspel med människor i sin närhet. Utveckling och lärande för barnet sker genom att samspela och se vilken reaktion och vilken respons deras kommunikation skapar. De yngsta barnen har stor kommunikativ förmåga genom ögonkontakt, minspel och gester (Säljö, 2015).

Det visar resultatet även i vår studie. Barnen sökte ofta ögonkontakt med förskollärarna, de nickade, skakade på huvudet, pekade men även gjorde olika läten för att locka till uppmärksamhet för att kommunicera icke verbalt och verbalt.

Utifrån vårt teoretiska perspektiv om samspel och stöd av Dalgrens (2017) avhandling så vill vi framhäva och lyfta att bemötande och samspel har en stor betydande roll i förskolan. Samspelet mellan barn och pedagoger är centralt i förskolans vardag. I den förskole pedagogiska vardagen är omsorg och lärande sammanflätat och det pågår också ett ständigt samspel mellan barn och pedagoger. Detta samspel tas oftast för givet både i praktik och i forskning, just för att det är så vardagligt. Det sägs också att förskolepedagogiken är otydligare i jämförelse med skolans, och förskoleläraren uppmanas att ”sätta ord på det de gör” både för andras skull och sin egen professions skull. I förskolans styrdokument framhävs dessutom samspelets betydelse utan att det beskrivs hur detta kan genomföras (Dalgren 2017).

När pedagogerna ser på barnen som medmänniskor medför det att de utgår från barnet. Det betyder att man som pedagog bör sträva efter att närma sig ett barns perspektiv. Pedagogerna som är öppna för det som barnen ger uttryck för och vad som kommuniceras får konsekvenser för att påverka sin situation och verksamhet. Man visar respekt för barnet och uppmuntrar och är intresserad av att barnet kan visa sin mening (Hildén 2016).

Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén (2016) belyser ett annat viktigt ämne. Att fråga ett barn men samtidigt inte lyssna? I FN:s barnkonvention statueras även att yngsta barnen har rätt och även kan påverka sin vardag, i allt som de är med om i den vardagliga verksamheten (UNICEF, 2009). Det finns dock bland en del pedagoger en uppenbar risk att man lyssnar på barnen utan att det egentligen får några följder för hur man i realiteten arbetar på förskolan. Det handlar inte bara om pedagogers agerande utan om grundläggande förhållningssätt till barn. Små barns röster ges oftast till uttryck i en annan form än som talat språk. Pedagogerna lyssnar på barns tal även om barnens uttrycksätt ofta handlar om mimik, gester, kroppsspråk och liknande visuella uttrycksätt. Forskningen visar att det inte är så ovanligt att pedagogerna riktar sig mot de verbalt starka barnen (Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén, 2016) .

I de måltidssituationer som vi observerade där placeringen runt bordet gör det omöjligt för förskollärarna att rikta sin uppmärksamhet samtidigt mot alla barn, påverkar även bemötandet. Verbal kommunikation kräver inte alltid ett bemötande med blicken. Icke verbal kommunikation måste iaktas för att kunna tolkas och bemötas. Den forskning som finns om de yngre barnens förmåga att kommunicera visar att de har stor hjälp av kroppsspråket. Om

pedagogen frågar om barnet vill ha mjölk kan barnet sträcka fram sitt glas, peka, eller nicka om så är fallet.

Dalgren (2017) beskriver liknande situationer i sin forskning. Hon påpekar att barnen genom sin multimodala förmåga är både deltagande och delaktiga genom att kunna påverka och förmedla sig. Barnet har möjlighet att påverka sin situation.

Några av förskollärarna i vår studie och även en del barn använde tecken som stöd. Hildén (2016) förklarar när man tillämpar tecken som stöd tecknar man de meningsbärande begreppen i det man vill förmedla. Det betyder att med hjälp av händerna utövar en särskild rörelse som symboliserar något specifikt. Man skulle kunna säga att man förstärker det verbala språket med ett icke verbalt språk.

Utifrån det sociokulturella perspektivet innebär människans sociala förmåga att vi tidigt utvecklar lärande om att se ur andra människors perspektiv. Kommunikation och samspel gör det möjligt att förstå och leva sig in andra människors situation (Säljö, 2015). Pedagogers olika sätt att bemöta barnen beror till stor del på hur de ser på barns perspektiv och hur de ser på barnperspektiv. Den kommunikation som vi belyser i det vi har studerat visar att förskollärarna bemöter barnens kommunikation på ett sätt som innebär att de ser barnen som kompetenta i sin kommunikation och ser den som något värdefullt.

Hildén (2014) visar genom sin forskning att de yngsta barnen har god kompetens för att kommunicera och samspela men påtalar också att det finns forskning som visar att barn upp till två år sällan visar social och kommunikativ förmåga, grundat på att kommunikation är till största delen verbal. Barn under två år uttrycker sig inte verbalt i så stor utsträckning.

Måltidssituationerna genomsyras av ett vänligt bemötande från förskollärarnas sida. De bemöter och bekräftar barnen i deras kommunikation. Det skapar en trygghet och ömsesidig kommunikation och samvaro utvecklas till att de yngsta barnens relation till förskollärarna och till de andra barnen gör att de kan känna sig kompetenta. Det tyder på att verksamhetens måltidsituationer håller god kvalitet (Pramling Samuelsson & Jonsson, 2017).

Kvaliteten kan liknas med hur olika kommunikationssätt påverkar de samspel som pågår hela tiden mellan förskollärare och barn Bae (2012) skriver om pedagoger olika förhållningssätt, vilka beskrivs som rymliga eller snäva. De olika förhållningssätten mellan pedagoger och barn påverkar kommunikation och samspel i förskolans vardag. Vår tolkning av förskollärarnas olika förhållningssätt och bemötande som har förekommit i vår studie har visat att de har ett rymligt förhållningssätt. Förskollärarna har visat intresse och bekräftat barnen i deras kommunikation.

Att bli bekräftad och känna närhet till andra är det mest betydelsefulla hos individen. För förskollärare som utgör en del av barnets omsorgspersoner innebär det att visa intresse och bekräfta det barnet riktar uppmärksamhet mot. När det finns ett gemensamt fokus finns möjligheten att tillsammans undersöka och språka om det (Riddersporre & Bruce, 2016).

I studien förekommer både verbal och icke verbal kommunikation av både barn och förskollärare. Att barn som ännu inte utvecklat sin verbala kommunikation i så stor utsträckning tar hjälp av kroppsspråket är förståeligt. För barn och vuxna som har god verbal kommunikation fortsätter kroppsspråket att stödja och förstärka deras verbala uttryck. Kroppsspråket är ett ärligt språk och visar vad vi egentligen känner även om den verbala kommunikationen uttrycker något annat (Riddersporre & Bruce, 2016).

Forskningen framhåller hur ett spontant skapat lärandeinhåll är helt beroende av den sociala interaktionen mellan pedagoger och barn eftersom i detta samspel som lärandeinhållet framträder eller växer fram när ”något dyker upp” som ger möjligheter att orientera mot det som ett innehåll möjligt att lära. Med andra ord kan vi inte tala om dessa lärandeinhåll som slumpartade utan som situationellt och relationellt förankrade och genererade med hjälp av barns kompetens och agens och dessutom förskollärarens lyhördhet i ett vardagligt samspel (Dalgren, 2017).

Därför är kommunikation vid måltidssituationerna viktig och att förskolläraren använder sig av expansivt språk som främjar barnens språkutveckling. När ett lokalt språk används, vilket förekom vid några tillfällen i vår studie minskar möjligheterna till lärande. Ett expansivt språk kännetecknas av att det inte är bunden till en specifik situation här-och-nu. Hur man överskrider situationen här-och-nu handlar också om hur man binder ihop och tar till vara på till barnens erfarenheter (Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson, 2013).

Jonsson (2016) belyser om pedagoger i förskolan erbjuder en variationsrik kommunikation så är möjligheterna goda för att de kan utvidga innehållet i kommunikationen. I ett sociokulturellt perspektiv är samspelet mellan det lilla barnet och omgivningen avgörande för hur barnet utvecklas. Omgivningen består främst av de omsorgspersoner och de materiella ting som ingår där (Säljö, 2015).

I vår studie kan de olika måltidssituationerna på de två förskolorna beskrivas som två olika omgivningar. Det som är olika är hur maten serverades. På den ena förskolan serverades maten vid bordet. Den andra förskolans måltider intogs i en matsal. Där gick pedagogerna och hämtade mat åt barnen och barnen hade inte möjlighet att påverka vad som hamnade på tallriken.

Samtalen vid den förskola som serverade maten vid bordet handlade bland annat om de olika skålarnas innehåll. Barnen hade möjlighet att på olika sätt uttrycka, genom verbal och icke verbal kommunikation, vad de vill ha på sin tallrik. Säljö (2015) lyfter fram att det lilla barnet i samspel med vuxna erfar språkliga uttryck och beteenden som barnet lär sig att tyda för att sedan kunna överta använda sig av för egen del.

När barnens delaktighet av att se och välja vad som ska vara på sin tallrik minskar erbjuds inte samma språkliga uttryck och samspel om vad som finns att tillgå och välja utav. Måltidens syfte är främst för att tillfredsställa basala behov. Samspelet vid måltidssituationerna där maten serverades vid bordet skapade villkor för lärande även om det egentligen inte var planerat för lärande.

6.2. Framtida forskning

Vår uppfattning utifrån vår studie är att vi kunde se att förskollärarna arbetade utifrån läroplanen som strävar efter att verksamheten präglas av en pedagogik som främjar barns lärande och samspel. Därför är pedagogers arbetssätt och förhållningssätt avgörande för hur barn utvecklas och lär i måltidsituationerna. Tidigare forskning visar att kommunikation pågår ständigt i förskolans vardag och är något som vi oftast tar för givet både i praktik och forskning (Dalgren, 2017). Det tolkar vi som att den i stor utsträckning sker oreflekterad och borde få större uppmärksamhet inom forskning och utbildning. Våra förhoppningar med denna studie är att den pedagogiska måltiden ska uppmärksammas och väcka större intresse för hur man kan bemöta, kommunicera och samspela vid måltidssituationen. En vidare forskningsfråga och ytterligare en infallsvinkel är hur medvetna förskollärarna är i sitt förhållningssätt för att främja barns lärande vid måltidssituationerna?

7. Referenslista

Aspelin, Jonas (2018), *Lärarens relationskompetens: Vad är det? Hur utvecklas den?* Malmö: Liber

Bae, Berit (2012). Children and Teachers as Partners in Communication: Focus on Spacious and Narrow Interactional Patterns. *International Journal of Early Childhood*. 44(1), p. 53-69. DOI 10.1007/s13158-012-0052-3

Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige. <http://unicef-pothos-production.s3.amazonaws.com/barnkonventionen-i-sin-helhet.pdf>

Dalgren, Sara (2017). *Att göra pedagogisk praktik tillsammans. Socialt samspel i förskolans vardag.* Linköpings Studies in pedagogik Practices No 30 Studies in Education and Social Sciences No 11. www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1072231/fulltext01.pdf

Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna.* Lund: Studentlitteratur.

Doverborg, Elisabet, Pramling, Niklas & Pramling, Samuelsson, Ingrid (2013). *Att undervisa barn i förskolan.* Stockholm: Liber.

Fristorp Elm, Annika & Linstrand, Fredrik (2012). *Design för lärande i förskolan.* Lund: Studentlitteratur.

Holme Magne, Idar & Krohn Solvang, Bernt (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder.* Lund: Studentlitteratur.

Hwang, Philip & Nilsson, Björn (2011). *Utvecklingspsykologi.* 3 uppl. Stockholm: Natur & Kultur.

Hildén, Ebba (2016). *Toddlare i förskolan- Med fokus på de yngsta.* Stockholm: Gothia fortbildning.

Hildén, Ebba (2014). *Kommunikation mellan de yngsta förskolebarnen i fri lek. Meningsskapande genom den levda kroppen.* Lic.-avh. Karlstad: Karlstad universitet 2014.

Johansson, Eva (2003). Att närma sig barns perspektiv-Forskarens och pedagogens möten med barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige 2003 årg 8 nr 1-2 s 42-57 issn 1401-6788.*

Jonsson, Agneta (2013). *Att skapa läroplan för de yngsta barnen i förskolan. Barns perspektiv på nuets didaktik*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2013. Göteborg.

Jonsson, Agneta (2016). Förskollärares kommunikation med de yngsta barnen i förskolan; med fokus på skillnader i hur ett innehåll kommuniceras *Tidsskriften för nordisk barnehageforskning*, vol. 12. <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:916266/FULLTEXT01.pdf>

Löfdahl, Annica, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Jonsson, Agneta (2017). *Förskolans yngsta barn-perspektiv på omsorg och lärande*. Stockholm: Liber.

Riddersporre, Bim & Bruce, Barbro (2016). *Omsorg i en förskola på vetenskaplig grund*. Stockholm: Natur & Kultur.

Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2016*. Stockholm: Skolverket. <http://skolverket.se>

Strandberg, Leif (2009). *Vygotskij i praktiken bland plugghästar och fusklappar*. Nordstedts

Säljö, Roger (2015). *Lärande. En introduktion till perspektiv och metaforer*. Stockholm: Gleerups.

Säljö, Roger (2016). *Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029>

Bilaga 1

Hej

Vi heter Anna Bergström och Jessica Thorén.

Vi är studenter på Högskolan Kristianstad och kommer på olika sätt att försöka iakttä och dokumentera förskolans verksamhet inom vår utbildning till förskollärare. En del av utbildningen är att vi ska följa och utveckla vår förståelse av förskolans verksamhet. Vi är nu inne på vår sista termin och ska genomföra vårt examensarbete. Vi har valt att studera förskollärarens och de yngsta barnens kommunikation vid matsituationer genom filminspelning.

Vi kommer endast att använda filmmaterialet för vår egen del att sammanställa till vår studie. När vårt arbete är godkänt kommer filmerna att raderas. Vi är noga med att inga personer som deltar kan identifieras. Personer som deltar har rätt att avbryta om man inte vill delta mer. Vi kommer att filma vid två matsituationer.

Vill ni komma kontakt med oss går det bra att maila

anna.bergstrom@motala.se eller jessica.thoren@motala.se

Med vänliga hälsningar

Tillåter du att vi får filma på er förskola där du är förskolechef?

Ja

Nej

Datum _____

Förskolechefens underskrift:

Bilaga 2

Hej

Vi heter Anna Bergström och Jessica Thorén.

Vi är studenter på Högskolan Kristianstad och kommer på olika sätt att försöka iakttä och dokumentera förskolans verksamhet inom vår utbildning till förskollärare. En del av utbildningen är att vi ska följa och utveckla vår förståelse av förskolans verksamhet. Vi är nu inne på vår sista termin och ska genomföra vårt examensarbete. Vi har valt att studera förskollärarens och de yngsta barnens kommunikation vid matsituationer genom filminspelning.

Vi kommer endast att använda filmmaterialet för vår egen del att sammanställa till vår studie. När vårt arbete är godkänt kommer filmerna att raderas. Vi är noga med att inga personer som deltar kan identifieras. Personer som deltar har rätt att avbryta om man inte vill delta mer. Vi kommer att filma vid två matsituationer.

Vill ni komma kontakt med oss går det bra att maila

anna.bergstrom@motala.se eller jessica.thoren@motala.se

Med vänliga hälsningar

Tillåter du att vi får filma och att du deltar vid filminspelning?

Ja

Nej

Datum _____

Förskollärarens underskrift:

Bilaga 3

Hej

Vi heter Anna Bergström och Jessica Thorén.

Vi är studenter på Högskolan Kristianstad och kommer på olika sätt att försöka iaktta och dokumentera förskolans verksamhet inom vår utbildning till förskollärare. En del av utbildningen är att vi ska följa och utveckla vår förståelse av förskolans verksamhet. Vi är nu inne på vår sista termin och ska genomföra vårt examensarbete. Vi har valt att studera förskollärarens och de yngsta barnens kommunikation vid matsituationer genom filminspelning.

Vi kommer endast att använda filmmaterialet för vår egen del att sammanställa till vår studie. När vårt arbete är godkänt kommer filmerna att raderas. Vi är noga med att inga personer som deltar kan identifieras. Personer som deltar har rätt att avbryta om man inte vill delta mer. Vi kommer att filma vid två matsituationer.

Vill ni komma kontakt med oss går det bra att maila

anna.bergstrom@motala.se eller jessica.thoren@motala.se

Med vänliga hälsningar

Tillåter Ni att ert barn finns med på filminspelning?

Ja   Nej

Datum _____

Målsmans underskrift:
